

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 11 april 1919 kl. 5 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker m. m.

Närvarande vid behandlingen av frågan om pensionering av förste kontrollörer och kontrollörer vid sockerraffinaderierna: herrar Källman, Wijk*), Lyckholm*), K. A. Nilson, Antonsson, Bäckström*), Forssman*), Boman, Vennersten, Jonsson i Hökhult, Holmström*), Bergman*), Westrup, Öhngren, Bökelund, Johansson i Kullersta, Olsson i Ramsta och Uddenberg.

Närvarande vid ärendets behandling i övrigt: herrar Källman, Ollas A. Ericsson*), Wijk*), Antonsson, Bäckström*), frih. Fleming*), Forssman*), Boman, Vennersten, Jonsson i Hökhult, Holmström*), Bergman*), Johannes Åkeson*), Westrup, Öhngren, Bökelund, Johansson i Kullersta, Olsson i Ramsta och Uddenberg.

*) Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

Genom proposition, nr 208, av den 25 februari 1919, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker;

dels medgiva,

att vid sockerraffinaderi anställd förste kontrollör må av kontrollstyrelsen beviljas kostnadsfri ledighet för den tid, styrelsen prövar skäligt, dock högst en månad för tillverkningsår räknat och utan rätt till reseersättning i anledning av det avbrott i tjänstgöringen, som förorsakas av sådan ledighet; samt

att vid sockerraffinaderi anställd kontrollör, som kan antagas bliva inkallad till tjänstgöring under mer än 350 dagar av tillverkningsåret, må av kontrollstyrelsen beviljas kostnadsfri ledighet, med iakttagande att kontrollör, som kan antagas bliva inkallad till tjänst-

göring hela tillverkningsåret, må erhålla ledighet under högst 15 dagar samt att annan kontrollör, varom nu är fråga, må medgivas ledighet under högst så många dagar, att desamma jämte den tid, för vilken tjänstgöring må antagas ej kunna beredas honom, uppgå till sammanlagt 15 dagar;

dels godkänna följande grunder för pensionering av förste kontrollörer och kontrollörer vid sockerraffinaderierna att gälla tills vidare intill dess annorlunda kan vara bestämt, nämligen:

att förste kontrollör eller kontrollör, som uppnått en ålder av minst 67 år och räknar minst 10 tjänstår vid kontrollen över sockertillverkningen, är berättigad att från och med månaden näst efter den, då hans anställning vid kontrollen upphör, komma i åtnjutande av pension;

att pensionens belopp avpassas efter tjänstårens antal och tjänstgöringens beskaffenhet på det sätt, att för varje tjänstår såsom förste kontrollör tillgodoräknas ett belopp av 90 kronor och för varje tjänstår såsom kontrollör ett belopp av 60 kronor, med iakttagande att sådant tillgodoräknande må äga rum för högst 30 tjänstår; samt

att varje år, varunder vederbörande innehaft förordnande såsom förste kontrollör eller kontrollör, räknas såsom helt tjänstår under förutsättning att tjänstgöringen efter inkallelse omfattat minst nio månader av året, att, därest tjänstgöringen omfattat mindre del av året, än nyss sagts, endast den tid, varunder tjänstgöring verkligen ägt rum, tillgodoräknas såsom tjänsttid för pension, samt att tjänstgöring såsom vikarie för förste kontrollör icke grundlägger rätt till pension i sådan egenskap;

dels ock medgiva, att kostnaderna för ifrågakvarande pensionering må bestridas av förslagsanslaget till kontroll å tillverkningsavgifter.

Det ovannämnda förslaget till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker är av följande lydelse:

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker.

Härigenom förordnas, att 7 §, 13 § 4 mom., 18 § 1 mom., 19, 20 och 21 §§, 22 § 2 mom., 25 § 2, 3, 4 och 6 mom., 28 § 1 och 2 mom., 29 § 2 mom., 30 § samt 37 § 1 mom. förordningen den 11

oktober 1907 angående beskattning av socker skola erhålla följande ändrade lydelse:

7 §.

För allt obeskattat socker, som under transport mellan inrikes orter förkommer, skall avsändaren betala vederbörlig skatt. Kan han emellertid styrka, att godset genom skeppsbrott, uppbringning eller annan olycka gått förlorat, må eftergift av skatten äga rum. Till Kungl. Maj:t ställd ansökan härom, åtföljd av handlingar, innefattande erforderlig utredning rörande förhållandet, ingives till Kungl. Maj:ts befallningshavande, som inhämtar yttrande såvitt angår raffinaderi eller med raffinaderi förenad råsockerfabrik, av vederbörande förste kontrollör samt beträffande råsockerfabrik, som ej är förenad med raffinaderi (*fristående råsockerfabrik*), av vederbörande kontrollör, som tillika är förman (*kontrollör-förman*), samt därefter med eget utlåtande till Kungl. Maj:t insänder handlingarna i ärendet.

13 §.

4. Vederbörande förste kontrollör eller kontrollör-förman eller deras ställföreträdare äge rätt att använda fabriken laboratorium för utförandet av behövliga undersökningar.

18 §.

1. Då fabrik skall sättas i gång eller vid början av ett tillverkningsår fortfarande vara i verksamhet, åligger det tillverkaren att, minst tio dagar förrän rörelsen må börja, till Kungl. Maj:ts befallningshavande ingiva skriftlig *driftsanmälan* med uppgift om

- a) dagen, då han ämnar börja rörelsen,
- b) huruvida arbetet skall fortgå dag och natt eller endast om dagen,
- c) antalet ingångar, som i allmänhet skola hållas öppna,
- d) huruvida socker skall förvaras utom fabriksområdet, samt
- e) ombud, som i tillverkarens frånvaro skall företräda honom inför kontrolltjänstemännen,

varjämte, därest fabriken ej står under kontroll, då anmälan göres, vid densamma skall fogas intyg av förste kontrollör eller, såvitt angår fristående råsockerfabrik, kontrollör-förman, att anordningarna vid fabriken icke strida mot denna förordnings eller ordningsstadgans föreskrifter.

19 §.

Vid fristående råsockerfabrik skall inom en vecka efter det centrifugering av socker upphört allt socker vara inlagt på magasin under

kronans lås; och skall tillverkaren därefter ofördröjligen hos kontrollören-förmannen göra anmälan om arbetets avslutande (*slutanmälan*).

Vid raffinaderi och med raffinaderi förenad råsockerfabrik göres slutanmälan hos förste kontrollören, när allt skattepliktigt socker utlämnats från fabriken.

Vederbörande kontrolltjänsteman åligger att lämna tillverkaren bevis om gjord anmälan ävensom att, så fort ske kan, därom underätta Kungl. Maj:ts befallningshavande samt kontrollstyrelsen.

Vill — — — — tillståndsbevis.

20 §.

1. Om i annan fabrik än sådan, som omförmäles i 14 §, centrifugering av socker ej företages inom sex helgfria dygn efter den i drifts-anmälan uppgivna tiden, åligger det tillverkaren att för hela den tid, varunder arbete icke ägt rum, till Kungl. Maj:ts befallningshavande inbetala det anställda kontrolltjänstemän vid fabriken tillkommande arvode, vid äventyr, om betalning ej sker, att Kungl. Maj:ts befallningshavande låter hos tillverkaren utmäta detsamma. Beror uppskov på olyckshändelse eller annan omständighet, varöver tillverkaren ej kunnat råda, må kontrollstyrelsen kunna på ansökning medgiva befrielse från skyldighet, som stadgas i detta mom.

2. Har under den del av året, arbete i fabriken enligt anmälan fortgått, icke vid fabriken tillverkats i medeltal femtusen kilogram socker för varje helgfritt dygn, åligger det likaledes tillverkaren att till Kungl. Maj:ts befallningshavande inbetala hela det anställda kontrolltjänstemän vid fabriken tillkommande arvode, vid äventyr, om betalning ej sker, att Kungl. Maj:ts befallningshavande låter hos tillverkaren utmäta detsamma.

21 §.

Tillverkare åligger att över tillverkningens gång föra sådan bok, att därur med lätthet kan inhämtas, huru stor mängd råämnen använts vid tillverkningen, huru mycket av särskilda fabrikater i fabriken vunnits, samt huru mycket socker, sirap eller melass bortförts från fabriken, ävensom i övrigt sådana upplysningar erhållas, som för upprättande av en tillförlitlig statistik över sockerindustrien erfordras, däribland, vad råsockerfabrik angår, huru stor ytvidd varit använd för odling av de betor, som avverkats inom fabriken, och angående betornas sockerhalt. I avseende å bokens anordning och förande vare tillverkare skyldig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som kontrollstyrelsen meddelar.

Nämnda bok skall, när helst så påfordras, hållas tillgänglig för vederbörande förste kontrollör och kontrollör-förman.

22 §.

2. Därest tillverkare ej åtnöjes med av förste kontrollör eller kontrollör-förman vid tillämpningen av denna förordning meddelad föreskrift eller vidtagen åtgärd, äger han att hos kontrollstyrelsen däri söka ändring.

25 §.

2. Enligt de närmare föreskrifter, som innehållas i ordningsstadgan, utövas den i 1 mom. avsedda kontrollen vid raffinaderier och sådana råsockerfabriker, som äro förenade med raffinaderier, av förste kontrollörer och kontrollörer samt vid fristående råsockerfabriker av dels kontrollörer, av vilka en vid varje fabrik tillika är förman, dels ock tillsyningsmän.

3. Förste kontrollörer, kontrollörer och tillsyningsmän förordnas av kontrollstyrelsen.

4. Dag arvode utgår av statsmedel under tjänstetiden till förste kontrollör med tolv kronor, till kontrollör, som tillika är förman, med tio kronor och till annan kontrollör med åtta kronor, dock att, där annan kontrollör än förste kontrollör under kalendermånad eller del därav tjänstgjort längre tid än i medeltal åtta timmar om dagen, särskild ersättning för överskjutande antal timmar utgår med en krona för timme. Förste kontrollör och kontrollör-förman erhålla dessutom, om resa förekommer, rese- och traktamentsersättning enligt fjärde klassen i gällande resereglemente för varje gång, de inträda i tjänstgöring eller från en till annan fabrik förflyttas. Förordnas förste kontrollör eller kontrollör-förman att verkställa förrättning under tid, då han ej är inkallad till tjänstgöring, erhåller han dels reseersättning enligt fjärde klassen i resereglementet, dels ock dagarvode, förste kontrollör med tolv och kontrollör-förman med tio kronor.

6. Då, enligt vad i 19 § sägs, slutanmälan blivit gjord, skola vid fristående råsockerfabrik samtliga kontrollörer och vid annan fabrik förste kontrollör och kontrollörer återkallas. Vid fristående råsockerfabrik skall tillsynen överlämnas åt vederbörande tillsyningsman, vilken i arvode av statsmedel erhåller tio kronor för varje dag, hans verksamhet vid fabriken påkallats. Påkallas tillsyningsmannens åtgärd för uttagning av socker under tillverkningsåret mer än sextio särskilda dagar, skall ersättningen för de överskjutande dagarna gäldas av till-

verkaren. När tillsyningsmannens åtgärd påkallas för uttagning av socker i mindre mängd än 5,000 kilogram eller för annat ändamål än antingen uttagning av socker eller verkställande av sådan inventering, som i 30 § sägs, skall ersättningen härför likaledes gäldas av tillverkaren.

28 §.

1. När socker skall uttagas från fabrik, göre tillverkaren hos vederbörande förste kontrollör, kontrollör-förman eller tillsyningsman anmälan därom, med angivande huruvida sockret skall utlämnas till fritt bruk eller försändas till annan fabrik, allmänt sockernederlag eller tullkammare.

2. Utlämnas socker till fritt bruk, skall vederbörande förste kontrollör, kontrollör-förman eller tillsyningsman utfärda vågsedel i två exemplar, av vilka det ena överlämnas till tillverkaren och det andra, försett med kvitto av tillverkaren eller hans ombud, bilägges kontrollhandlingarna.

29 §.

2. Är tillverkaren ej nöjd med undersökning, som enligt 1 mom. blivit i fabriken verkställd å sockerlösningar, sirap, sirapsblandningar eller melass, tages därav prov, som, försett med vederbörande kontrolltjänstemans och tillverkarens sigill, insändes till kontrollstyrelsen för verkställande av ny undersökning, vars resultat blir avgörande.

30 §.

Inventering eller uppvägning av allt i fabrik eller magasin befintligt socker skall årligen den 31 juli samt eljest, när kontrollstyrelsen därom förordnar, verkställas i närvaro av vederbörande förste kontrollör, kontrollör-förman eller tillsyningsman.

Befinnes — — — åtgärder.

37 §.

1. Underlåter tillverkare att, i enlighet med därom givna föreskrifter, föra den bok, som omförmäles i 21 §, eller vägrar han förste kontrollör eller kontrollör-förman tillgång till samma bok eller vederbörande kontrolltjänsteman eller den, vilken äger anställa undersökning om förbrytelse mot denna förordning, tillträde till rum eller byggnad, där undersökning må ske, eller till ritning och beskrivning över fabriken, straffes med böter från och med etthundra till och med ettusen kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 1919; dock att tillsättningen av förste kontrollörer och kontrollörer skall för det tillverkningsår, som börjar den 1 augusti 1919, ske i enlighet med denna förordning.

Beträffande vad föredragande departementschefen enligt omförmälda statsrådsprotokoll vid ärendets föredragning anfört till motivering för de ovanberörda förslagen, får utskottet hänvisa till propositionen.

Den förevarande propositionen innefattar fyra särskilda spörsmål angående kontrollen vid sockertillverkningen, nämligen om inskränkning av antalet förste kontrollörer, om beredande av fastare anställning åt vissa kontrollörer, om förbättrade avlöningsförmåner åt kontrollpersonalen samt om understöd (pension) åt ur tjänst avgången kontrollpersonal.

Utskottet.

Spörsmålet om inskränkning av antalet förste kontrollörer har upprepade gånger varit förelagt riksdagen, nämligen år 1912 genom en av herrar *Thorsson* och *Waldén* väckt motion, II: 152, 1913 genom en av herr *Thorsson* väckt motion, II: 131, samt senast 1917 genom en av sistnämnde motionär ånyo väckt motion, II: 26.

*Inskränkning
av antalet
förste kon-
trollörer.*

Motiveringarna för 1912 och 1913 års motioner skilde sig bland annat däruti, att i den förra såsom för ändamålet lämplig utväg anvisades sammanförande under gemensam förste kontrollör av antingen råsockerfabrik med närbeläget raffinaderi eller ock två eller flera med hänsyn till inbördes läget härför lämpade råsockerfabriker, medan i den senare förordades utredning angående indragning av vid råsockerfabrikerna anställda förste kontrollörer och överflyttande av deras göromål på vederbörande kontrollörer.

Båda motionerna blevo i enlighet med av kontrollstyrelsen avgivna yttranden av bevillningsutskottet avstyrkta och av riksdagen avslagna. Kontrollstyrelsen hade i båda fallen huvudsakligen kritiserat de olika vägar för syftets vinnande, som i motionerna antytts, och syntes styrelsen hava förutsatt, att ett bifall till framställningen om utredning skulle innefattat ett för utredningen i viss mån bindande godkännande av de föreslagna vägarna, en tankegång som kanske ej heller varit utan inflytande på utskottets och riksdagens ställningstagande.

Jämväl över 1917 års motion i ämnet inhämtades kontrollstyrelsens yttrande. Ehuru i motiveringen för motionen framställdes möjligheter för frågans lösning i båda de riktningar, som i de tidigare motionerna förordats, förmälde sig kontrollstyrelsen denna gång icke hava något att erinra mot, att en utredning företoges. Genom bifogande av sitt år 1912 givna yttrande i ämnet syntes styrelsen emellertid hava velat angiva, att medgivandet icke vore liktydigt med ett godkännande i förväg av viss föreslagen åtgärd eller ens ett uttalande om möjligheten av några inskränkningar på förevarande område.

Sedan den högsta kontrollmyndigheten sålunda funnit frågan i varje fall förtjäna att undersökas, fann bevillningsutskottet sig jämväl sakna anledning att motsätta sig en sådan undersökning, företagen utan några förutsatta direktiv beträffande vare sig sättet för eller möjligheten över huvud taget av inskränkningar i hithörande avseende. Dock ville utskottet såsom en oeftergivlig hållpunkt för utredningen betona, att hänsyn i främsta rummet toges till fordran på effektiv kontroll och i andra rummet till vinnande av besparing. I enlighet härmed hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående inskränkning av antalet förste kontrollörer vid sockertillverkningen, och har riksdagen med bifall härtill i skrivelse, nr 259, den 13 juni 1917 anhållit om sådan utredning, därvid riksdagen återgivit de nyssnämnda av utskottet angivna synpunkterna med avseende å utredningen.

Den av riksdagen sålunda begärda utredningen har resulterat i föreliggande förslag om indragning av förste kontrollörsbefattningarna vid de fristående råsockerfabrikerna, i samband varmed förste kontrollörens göromål vid vederbörande fabrik skulle överflyttas å någon därstädes förordnad kontrollör, vilken skulle benämnas kontrollör-förman och erhålla ett till tio kronor förhöjt dagarvode.

Den ifrågasatta reformen är, enligt vad i propositionen angivits, förestavad dels av önskan att åstadkomma besparing i kostnaden för kontrollen och dels av den i vissa fall yppade svårigheten att erhålla förste kontrollörer med föreskriven kompetens.

Av utredningen i ärendet framgår emellertid, att meningarna varit mycket delade i fråga om lämpligheten av den föreslagna förändringen. Sålunda hava av de tre för utredningen särskilt tillkallade sakkunniga två varit mot förslaget. Av de hörda länsstyrelserna hava fyra avstyrkt förslaget och tre tillstyrkt detsamma. Jämväl inom kontrollstyrelsen har yppats meningsskiljaktighet, i det att två ledamöter reserverat sig mot kontrollstyrelsens beslut att tillstyrka indragning av ifrågavarande

tjänster. Ledamoten i kontrollstyrelsen Arnell har härutinnan yttrat bl. a. följande:

»Kontrollstyrelsen föreslår, att förste kontrollörsbefattningarna vid råsockerfabrikerna skola indragas och att i stället en av kontrollörerna skall, jämte det att han tjänstgör som kontrollör, vara förman för de övriga och fullgöra förste kontrollörens åligganden.

Styrelsen finner visserligen, att det kan vara förenat med en viss olägenhet, att förmannen-kontrollören — när han är i tjänstgöring som kontrollör — icke utan vidare kan lämna sin post, och styrelsen erkänner, att hans egenskap av förman kan under vissa omständigheter nödvändiggöra hans närvaro å annat ställe i fabriken.

Då kontrollstyrelsen tror sig kunna undanröja dessa olägenheter genom att förmannen-kontrollören, då han måste av någon anledning lämna sin post, tillkallar någon av de övriga vid fabriken tjänstgörande kontrollörerna att tillfälligtvis övertaga hans post, så visar detta, att varken kontrollstyrelsen eller den av de av styrelsen tillkallade sakkunniga, som närmast representerat kontrollörskåren, och vilken är den som vid sakkunnigas sammanträde yrkat på ifrågavarande reform, äro fullt förtrogna med det sätt, varpå kontrollen vid en råsockerfabrik fungerar. Bemälda sakkunnige har för övrigt själv aldrig tjänstgjort vid råsockerfabrik.

Nu är det emellertid så, att de kontrollörer, som äro i tjänstgöring vare sig på loftet eller vid utlasning eller vid bevakningen av centrifugrummet, icke kunna, utan att i hög grad äventyra kontrollens effektivitet, lämna sin post så länge deras skift varar.

Någon annan än de, som äro i tur att uppehålla den ena eller den andra posten, kan förmannen-kontrollören icke anlita att tillfälligtvis övertaga hans post, utan att den ifrågavarande kontrollörens post tillfälligtvis blir obesatt. Någon av de övriga vid fabriken anställda kontrollörerna kan han icke räkna på, då dessa hava fritid, och den vilja de nog använda på annat sätt än att stå till reds för att avlösa förmannen. En del resa under fritiden till sina närbelägna hem, en del kunna vara upptagna av andra enskilda angelägenheter. Kontrollörsbefattningarna vid en råsockerfabrik äro ju av så tillfällig beskaffenhet, att man ej kan fordra av en person, som anställts där som kontrollör, att han under tjänstgöringsperioden skall avstå från att under fritid sköta sina enskilda angelägenheter.

Enligt min bestämda uppfattning, vilken även hävdats i kontrollstyrelsens föregående utlåtanden, kan det ej vara förenligt med en god kontroll, att den, som närmast har att svara för kontrollen, skall hava någon skyldighet till bunden tjänstgöring som kontrollör.

Skall det sålunda vara en förman, bör han endast vara förman, och blir då ersättandet av förste kontrollörerna med förmän endast en titel- och kompetensfråga.»

Ledamoten Lagergren har med åberopande av Arnells yttrande uttalat, att han ej tilltrött sig att, för vinnande av en ringa och kanske oviss besparing, tillråda förslaget att ersätta förste kontrollörerna vid råsockerfabrikerna med kontrollörer såsom förmän.

Utskottet.

Vid bedömandet av ifrågavarande förslag har utskottet givetvis att beakta den av riksdagen upprepade gånger och senast i 1917 års förutnämnda skrivelse uttalade grundsatsen för avgörande av hithörande spörsmål, att hänsyn i främsta rummet skulle tagas till fordran på effektiv kontroll och i andra rummet till vinnande av besparing.

Kontrollstyrelsen har visserligen, trots de framkomna anmärkningarna, ansett förslaget »ägnat att tillgodose behöriga anspråk i fråga om en fullt effektiv kontroll». Å andra sidan hava emellertid, såsom ovan antytts, motsatta åsikter gjorts gällande såväl inom kontrollstyrelsen som av de sakkunnigas majoritet och andra med förhållandena förtrogna myndigheter. Särskilt har utskottet icke kunnat undgå att fästa avseende vid de skäl, som anförts av reservanterna inom kontrollstyrelsen. Efter vad i ärendet förekommit är tydligt, att förslagets effekt i kontrollavseende icke låter sig med visshet bedömas, och att det i varje fall bör betecknas som synnerligen tvivelaktigt, om kontrollen kan bibehållas lika god som med nuvarande ordning. Då härtill kommer, att den besparing, som enligt kontrollstyrelsens beräkning kan vara att vinna genom indragning av ifrågavarande till antalet 19 befattningar, endast uppgår till 14,685 kronor årligen, vilket belopp vid bifall till den i propositionen föreslagna högre ersättningen åt kontrollören-förmannen komme att minskas med 1,335 kronor, synes dess mindre anledning vara att reflektera på den föreslagna förändringen. Ett genomförande av förslaget skulle efter utskottets åsikt icke stå i överensstämmelse med ovanberörda, av riksdagen angivna grundsats, som torde få anses förutsätta, att man vid varje förändring i kontrollens anordning skall hava garanti för att kontrollens effektivitet ej rubbas. I betraktande av de fackkunnigas inbördes oenighet angående förslagets konsekvenser i kontrollhänseende föreligger tydligen icke någon sådan garanti i förevarande fall.

Såsom ett av skälen för indragning av ifrågavarande befattningar har åberopats, att det skulle vara svårt att hålla dessa besatta med personer av föreskriven kompetens. Enligt 26 § i den av Kungl. Maj:t den 23 juli 1908 utfärdade ordningsstadgan rörande sockerbeskattningen fordras för anställning som förste kontrollör bl. a. avlagd mogenhetsexamen eller examen från tekniskt läroverk. I praktiken har man dock, såsom i ärendet upplysts, redan dispenserat från berörda villkor om avlagd examen, i det att i vissa fall till förste kontrollörer vid råsockerfabriker förordnats personer med vanlig kontrollörsutbildning. Några olägenheter härav lära icke hava visat sig uppstå. Det vill då synas, som om genom ändring i ordningsstadgan ifrågavarande formella kompetens-

fordran kunde helt eftergivas. Därigenom skulle möjlighet öppnas att mera allmänt till förste kontrollörer vid råsockerfabriker befordra förtjänta och skickliga kontrollörer, förutsatt att dessa i övrigt äga erforderliga kvalifikationer, exempelvis tillräckliga insikter i verkställandet av förekommande analyser å socker, sirap och melass. Att, såsom i propositionen ifrågasatts beträffande kontrollörer-förmän, eftergiva även kravet på denna praktiska kompetens skulle, efter utskottets förmenande, vara olämpligt från kontrollsynpunkt och sannolikt också obehöfligt från rekryteringssynpunkt.

I den förenämnda motionen, II: 26, vid 1917 års riksdag framfördes jämväl frågan om fastare anställning av vissa kontrollörer. Motionären hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta undersöka, huruvida icke vid varje socker Raffinaderi ett visst antal kontrollörer kunde beredas en fastare anställning, varigenom särskilt de, som under en följd av år med gott vitsord utfört sin tjänst och som saknade annan inkomst än den de åtnjöte av sin kontrollverksamhet, vid inträffad indragning av kontrollpersonal måtte äga företräde till arbete.

I enlighet med uttalande av bevillningsutskottet anförde riksdagen uti sin till Kungl. Maj:t avlätna skrivelse i ämnet, att riksdagen, utan att hava velat i frågans förevarande läge taga ställning till densamma, funnit de framförda synpunkterna vara av den beskaffenhet, att en utredning av hithörande förhållanden kunde vara motiverad.

I propositionen har nu meddelats, att den av kontrollstyrelsen i berörda hänseende verkställda utredningen givit till resultat, att de framkomna önskemålen om beredande av en fastare anställning i mening av årstjänstgöring för ett visst antal kontrollörer vid varje raffinaderi borde i möjligaste mån tillmötesgå. För ändamålets vinnande hade styrelsen dels föreslagit annan ordning för tillsättningen av kontrollörer dels ock vissa andra åtgärder, som kunde förverkligas genom vidtagande av vissa ändringar i ordningsstadgan rörande sockerbeskattningen. I den förstnämnda punkten krävdes emellertid riksdagens medverkan för ändring i 25 § 3 mom. i förordningen angående beskattning av socker.

Enligt berörda lagrum utses kontrollörer av Konungens befallningshavande. I enlighet med förslag av kontrollstyrelsen, mot vilket ingen av de hörda myndigheterna haft något att erinra, har Kungl. Maj:t nu föreslagit sådan ändring i nyssnämnda 25 § 3 mom., att kontrollörer i likhet med förste kontrollörer skulle förordnas av kontrollstyrelsen. Såsom skäl för förändringen har departementschefen framhållit det olämpliga i

*Beredande av
fastare an-
ställning åt
vissa kon-
trollörer.*

att utnämningrätten beträffande kontrollörerna vid sockerbeskattningen vore skild från den myndighet, som hade högsta inseedet över kontrollen. Det syntes ock vara otvivelaktigt, att överlåtandet till kontrollstyrelsen av befogenheten att utse kontrollörer vore ägnat att befrämja tillämpningen av enhetliga grunder vid fördelningen av ifrågavarande befattningshavares tjänstgöring. Härmed vore man helt visst inne på den säkraste vägen till åstadkommande av ordning och reda i kontrollörernas tjänstgöringsförhållanden och till beredande för dem av en fastare och tryggare ställning.

Utskottet. Utskottet finner de anförda skälen övertygande och har intet att erinra mot förslaget, likasom ej heller mot att, såsom följdenligt föreslagits, tillsättningen av tillsyningsmän vid råsockerfabriker och allmänna sockernederlag likaledes överflyttas till kontrollstyrelsen.

Förbättrade avlöningsförmåner åt kontrollpersonalen. I fråga om kontrollpersonalens avlöningsförmåner upptager propositionen förslag om tilläggsarvode åt kontrollör-förman, angående reseersättning åt förste kontrollör och kontrollör-förman samt om kostnadsfri ledighet för kontrollpersonalen vid raffinaderierna.

Utskottet. Såvitt förslagen röra kontrollör-förmannen, saknar utskottet, som icke kunnat tillstyrka inrättandet av denna befattning, anledning ingå på något sakligt bedömande.

Förste kontrollörs reseersättning. Förste kontrollör är enligt 25 § 4 mom. av förordningen angående beskattning av socker berättigad att, om resa förekommer, uppbära ersättning med 15 kronor för varje gång han inträder i tjänstgöring eller från en till annan fabrik förflyttas. Kontrollstyrelsen, som förordat, att förste kontrollör vid inställelse i tjänstgöring eller vid förflyttning från en till annan fabrik måtte erhålla reseersättning enligt resereglementets fjärde klass, har såsom skäl åberopat dels, att numera till förste kontrollörer stundom måst utses personer, som varit bosatta på långt avstånd från sina respektive fabriker, i följd varav vederbörande fått bestrida en god del av resekostnaderna med egna medel, dels ock att deras dagavlöning, som på sin tid ansetts så riklig, att den anförts såsom skäl mot större reseersättning, under nuvarande förhållanden icke kunde i sådant avseende åberopas.

Departementschefen har, sedan statskontoret förklarar sig ej hava något att erinra mot förslaget, funnit detsamma väl grundat samt fram-

hållit, att den ökade kostnad, som skulle komma att drabba statsverket, torde bliva mycket oväsentlig.

Ej heller utskottet har funnit något att invända mot förslaget om höjd reseersättning åt förste kontrollörerna.

Utskottet.

Frågan om semesterförmån åt kontrollpersonalen vid sockerraffinaderierna har i viss omfattning tidigare varit föremål för behandling i riksdagen. I proposition nr 214 till 1916 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att medgiva, att vid sockerraffinaderi anställd *förste kontrollör* finge av kontrollstyrelsen, där så finnes lämpligen kunna ske, beviljas ledighet under högst en månad för år med bibehållande av dagarvodet, men utan rätt till reseersättning i anledning av det avbrott i tjänstgöringen, som av sådan ledighet förorsakades. I propositionen framhölls, att berörda förste kontrollörer, som av kontrollstyrelsen förordnades för tillverkningsår, hade att utföra ett arbete av den art och omfattning, att de onekligen vore i behov av någon tids sammanhängande vila under året. På grund härav syntes det departementschefen skäligt, att låta dem efter kontrollstyrelsens beprövande under högst en månad av året komma i åtnjutande av ordinarie befattningshavares semester motsvarande ledighet. Naturligtvis borde sådan ledighet endast förekomma, därest vederbörande befattningshavare förut under tillverkningsåret varit oavbrutet inkallad till tjänstgöring och anledning icke föreläge till antagande, att hans tjänstgöring komme att upphöra före tillverkningsårets utgång. Då emellertid kontrollstyrelsen skulle hava att pröva frågan om ledighets beviljande, höll departementschefen före, att styrelsen därvid icke skulle underlåta att tillse, att omförmälda förutsättningar för ledighetens åtnjutande vore för handen.

Kostnadsfri ledighet för kontrollpersonalen vid raffinaderierna. Förste kontrollörerna.

Enligt departementschefens mening borde vikarie för förste kontrollör, som sålunda åtnjöte ledighet, bliva, såvida annat ej föreskres, jämlikt 25 § 4 mom. sockerbeskattningsförordningen berättigad att uppbära samma ersättning som den tjänstledige, nämligen dagarvode med 12 kronor ävensom, där resa för inställelse vid fabriken förekomme, reseersättning med 15 kronor. Denna vikariatskostnad borde bestridas från ordinarie förslagsanslaget till kontroll å tillverkningsavgifter.

Bevillningsutskottet avstyrkte förslaget av principiella skäl. Om det ock enligt sakens natur ofta förekomme, att förordnandet upprepades för samma person, vore detta dock ej på något sätt förutsatt. Anställningsformen vore således synnerligen löslig, och dessa befattningshavare kunde icke jämföras med statens ordinarie tjänstemän. Efter utskottets

uppfattning skulle ett bifall till propositionen innebära ett frånträdande av de grundsatser, riksdagen hittills följt, då det gällt att bevilja semesterförmån åt personalen inom statens verk. Ett tillmötesgående i föreliggande fall skulle därför helt visst bliva betraktat såsom prejudicerande och framkalla krav på statsverket från annan personals sida. Följderna härav kunde icke överskådas.

Vid ärendets behandling i riksdagens första kammare gjordes gent emot utskottets principiella betänkligheter gällande, att ifrågavarande förste kontrollörer visserligen vore förordnade allenast för ett år i sänder, men att, då förordnandena plägade år efter år förnyas för samma personer, det vore mer formellt än reellt, som dessa befattningshavare hade en lösare anställning. Propositionen blev emellertid ej bifallen av riksdagen.

Då frågan om semester åt förste kontrollörerna nu ånyo förelägges riksdagen, har den varit föremål för fullständig utredning. Sedan vederbörande förste kontrollörer i en av kontrollstyrelsen med eget utlåtande överlämnad framställning anhållit om Kungl. Maj:ts förnyade åtgärd i saken, har löneregleringskommittén hörts i ämnet. De nämnda myndigheterna hava tillstyrkt framställningen i den omfattning och under de förutsättningar, som vederbörande departementschef, enligt vad ovan omnämnts, angivit i samband med 1916 års proposition. Kommittén har härvid uttalat, att densamma i betraktande av arten och omfattningen av ifrågavarande befattningshavares arbete funne det ur nämnda synpunkt vara med billighet förenligt, att någon tids kostnadsfri ledighet bereddades dem. Beaktades tillika den synpunkten, att åtnjutande av en dylik ledighet måste anses ägnat att bidra till ett säkerställande av kontrollens effektivitet, under det befattningshavarna vore i tjänsteutövning, syntes enligt kommitténs mening en dylik åtgärd hava än starkare anledning på att anses befogad, för att icke säga nödig. Beträffande semestertidens längd har kommittén erinrat, att kontrollstyrelsen borde erhålla bemyndigande att bestämma härom, med iakttagande dels att maximitiden för ledigheten begränsades till en månad, dels ock att hänsyn toges till längden av den tid, efter tillverkningsår räknat, vederbörande tjänstgjort i sin innehavande befattning.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag är, såsom departementschefen framhållit, anknutet till vad löneregleringskommittén uttalat i avseende å befogenheten av kostnadsfri ledighet och semestertidens längd samt för övrigt i huvudsak byggt på 1916 års proposition i ämnet och de grundsatser dåvarande departementschef angivit.

Frågan om semesterledighet åt *kontrollörerna* vid raffinaderierna är ny. Initiativet är taget av dessa befattningshavare själva. De hörda myndigheterna, kontrollstyrelsen och lönerregleringskommittén, hava tillstyrkt en ledighet av högst 15 dagar, och har kommittén därvid såsom grunder för kontrollstyrelsens beviljande av ledigheten föreslagit, att kontrollör, vilken kunde antagas bliva inkallad till tjänstgöring hela tillverkningsåret, skulle erhålla ledighet under högst 15 dagar, samt att kontrollör, som kunde antagas bliva inkallad till tjänstgöring under mer än 350 dagar av tillverkningsåret, men ej hela detta år, skulle medgivas ledighet under högst så många dagar, att desamma jämte den tid, för vilken tjänstgöring finge antagas ej kunna beredas honom, uppginge till sammanlagt 15 dagar.

*Kontrollö-
rerna.*

I det hela synes semesterledigheten åt kontrollörerna hava betraktats närmast som en konsekvens av förste kontrollörernas motsvarande förmån. I denna riktning har också departementschefen uttalat sig i propositionen. Han förbisåge ingalunda, att ifrågavarande båda slag av befattningshavare i många avseenden intoge helt olika ställning, men funne det icke kunna bestridas, att skäl, likartade med dem, som talade för det förstnämnda förslaget, i viss utsträckning gjorde sig gällande även i fråga om kostnadsfri ledighet åt kontrollörer. Beträffande tids- längden av ledigheten har propositionen följt lönerregleringskommitténs förslag. De kontrollörer som ej förutsättas erhålla tjänstgöring under mera än 350 dagar av året, skola alltså vara uteslutna från semesterförmånen.

Även bevillningsutskottet har vid behandlingen av frågan om kontrollpersonalens semesterledighet ansett förste kontrollörernas och kontrollörernas anspråk i sagda avseende äga det samband, att de förstnämndas anspråk billigtvis ej torde böra beviljas med mindre även de senares vinna tillmötesgående.

Utskottet.

Med hänsyn till den uttömmande utredning frågan underkastats, sedan densamma förra gången förelåg hos riksdagen, samt de i huvudsak enhälliga tillstyrkanden, som föreligga från de sakkunniga myndigheternas sida, har utskottet funnit sig i frågans sålunda förändrade läge icke böra motsätta sig införande av semesterledighet åt ifrågavarande befattningshavare.

Den kostnad, som kan väntas drabba staten i följd härav, är ej heller av den betydelse, att utskottet av den anledningen skulle anses sig böra avstyrka förslaget. De ifrågakommande förste kontrollörerna äro numera endast 5, och skulle deras semestervikarier draga en kostnad

av omkring 1,800 kronor. Enligt av kontrollstyrelsen numera lämnad uppgift voro exempelvis under tillverkningsåret 1917—1918 till tjänstgöring vid de 5 arbetande raffinaderierna inkallade 98 kontrollörer, av vilka ingen hade full årstjänstgöring och endast 13 tjänstgjorde minst 350 dagar. Kostnaden för semester åt dessa sistnämnda skulle hava stannat vid omkring 1,500 kronor.

Mot detaljerna i Kungl. Maj:ts förslag har utskottet ej annan erinran än att i fråga om kontrollörernas inkallande till tjänstgöring under viss tid uttrycket »kan antagas» synes böra ersättas med »förut-sättes».

*Understöd
(pension) åt
ur tjänst av-
gången kon-
trollpersonal.*

I samband med förslaget om beredande av fastare anställning åt vissa kontrollörer står frågan om pensionering av kontrollpersonalen vid raffinaderierna. Närmaste anledningen till att denna fråga upptagits just nu uppgives i propositionen vara det av kontrollstyrelsen framförda önskemålet om en sänkning av åldersgränsen för anställning vid sockerkontrollen från nu i sådant avseende gällande 70 år till 67 år, vilken åtgärd i sin tur framstätt såsom särskilt angelägen, emedan därigenom skulle beredas möjlighet att utan dröjsmål genomföra kontrollstyrelsens förslag rörande den fastare anställningen.

De av Kungl. Maj:ten nu föreslagna, här ovan återgivna grunderna för pensionering av förste kontrollörer och kontrollörer vid raffinaderierna äro närmast byggda på ett av statskontoret i avgivet utlåtande i ämnet framställt förslag. I överensstämmelse med statskontorets mening skulle den nu ifrågasatta pensioneringen icke innebära någon definitiv lösning av frågan utan vara avsedd allenast som en provisorisk anordning i avvaktan på ett mera allmänt ordnande av de icke ordinarie statsanställdas pensionsförhållanden.

Statskontoret har härom uttalat bland annat, att det ville synas statskontoret, som kontrollpersonalens pensionering innebure endast ett fortsatt fullföljande av de åtgärder, som under senare år med riksdagens medverkan vidtagits i syfte att bereda pension åt viss icke ordinarie personal med jämförelsevis fast anställning i statens tjänst, såsom exempelvis skett genom 1917 års riksdags beslut rörande pensioneringsgrunder för vissa extra ordinarie tjänstemän vid statens trafikerade järnvägar, vid statens vattenfallsverk och vid telegrafverket. I det förslag till det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering, som i betänkande II av den 3 november 1917 framlagts av särskilt för ändamålet tillkallade sakkunniga inom finansdepartementet, hade de sakkunniga under kap. IV angivit de särskilda bestämmelser, som, utöver de i kap. I föreslagna

grunderna för pensioneringen i allmänhet, ansetts erforderliga vid pensionering av icke ordinarie innehavare av statstjänst. I sammanhang med behandlingen av berörda förslag, som ännu vore på Kungl. Maj:ts prövning beröende, torde därför enligt statskontorets mening böra tagas i övervägande, huruvida ej bland de icke ordinarie innehavare av statstjänst, som skulle erhålla rätt till pension på de av sakkunniga föreslagna villkor, jämväl borde upptagas förste kontrollörer och kontrollörer vid sockerraffinaderierna.

Att statskontoret likväl tillstyrkt omedelbara åtgärder för pensionering av ifrågavarande personal hade sin grund i det ovannämnda förslaget om sänkning av åldersgränsen för personalens anställning.

Statskontorets nyss återgivna synpunkter beträffande lämpligheten av förevarande pensionsfrågas undersökning och lösande i samband med andra likartade frågor har bevillningsutskottet funnit synnerligen beaktansvärda, och har utskottet icke ansett tillräckliga skäl föreligga att i föreliggande fall ens provisoriskt gå den allmänna utredningen i ämnet i förväg.

Utskottet.

Det får härvid för övrigt ihågkommas, att kontrollpersonalens vid sockertillverkningen anställning hittills varit och är av mera löslig art, i det att densamma beror av årligen återkommande förordnande. Den fastare anställning, som enligt vad ovan omnämnts är åsyftad och som enligt utskottets mening visserligen kan komma att stärka personalens krav på pension, är emellertid ännu ej satt i verket. Det förefaller därför, som om härvid den naturliga tidsföljden blivit omkastad.

Vidare vill utskottet sätta i fråga, om rent praktiskt det individuella behovet av ifrågasatt understöd eller pension är så ömmande, som det i första hand kan förefalla. Enligt uppgifter, som utskottet fått från kontrollstyrelsen, äro under innevarande tillverkningsår ($\frac{1}{8}$ 1918— $\frac{21}{7}$ 1919) vid de 5 bestående raffinaderierna anställda 87 kontrollörer, av vilka 43 äro militärer. Av dessa sistnämnda åtnjuta ej mindre än 37 pension av allmänna medel. Det torde kunna antagas, att de äldre kontrollörerna, som således nu skulle komma i fråga till pensionering, i allmänhet äro att finna just inom sistberörda grupp.

I detta sammanhang vill utskottet jämväl erinra om, att lönerogleringskommittén, som icke blivit hörd i pensioneringsfrågan, på tal om semesterledighet åt kontrollpersonalen vid raffinaderierna framhållit, att de skäl, som kunde anföras till stöd för sådan förmån, ingalunda finge anses föranleda till beredande åt samma personal av andra förmåner, som i allmänhet vore förbundna med ordinarie beställning i statens tjänst.

I frågans förevarande läge har utskottet följaktligen funnit sig icke böra tillstyrka den föreslagna pensioneringen.

Författnings-
texten.

Av utskottets ställning till förslaget om indragning av förste kontrollörsbefattningarna vid råsockerfabrikerna Töljer, att någon ändring icke påkallas i 7 §, 13 § 4 mom., 18 § 1 mom., 19 och 20 §§, 21 §, 22 § 2 mom., 25 § 2 mom., 28 § 1 och 2 mom., 29 § 2 mom., 30 § samt 37 § 1 mom. i förordningen angående beskattning av socker. I 25 § 4 mom. tarvas ej annan ändring än som rör den höjda reseersättningen åt förste kontrollörerna och i 6 mom. blott den omredigering, som påkallas av att Konungens befallningshavandes befattning med tillsättande av tillsyningsmän föreslås skola upphöra.

På grund av vad utskottet härovan anført, får utskottet hemställa,

1) att riksdagen måtte, med förklarande, att Kungl. Maj:ts ovan intagna författningsförslag icke kunnat oförändrat bifallas, antaga det förslag till förordning om ändrad lydelse av 25 § 3, 4 och 6 mom. förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, som upptages i den till detta betänkande fogade *bilaga*;

2) att riksdagen måtte, i anledning av vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om kostnadsfri ledighet för förste kontrollörer och kontrollörer vid sockerraffinaderierna, medgiva,

att vid sockerraffinaderi anställd förste kontrollör må av kontrollstyrelsen beviljas kostnadsfri ledighet för den tid, styrelsen prövar skäligt, dock högst en månad för tillverkningsår räknat och utan rätt till reseersättning i anledning av det avbrott i tjänstgöringen, som förorsakas av sådan ledighet; samt

att vid sockerraffinaderi anställd kontrollör, som *förutsättes* bli inkallad till tjänstgöring under mer än 350 dagar av tillverkningsåret, må av kontrollstyrelsen beviljas kostnadsfri ledighet, med iakttagande att kontrollör, som *förutsättes* bli inkallad till tjänstgöring hela tillverkningsåret, må erhålla ledighet under högst 15 dagar samt att annan kontrollör, varom nu är fråga, må medgivas ledighet

under högst så många dagar, att desamma jämte den tid, för vilken tjänstgöring må antagas ej kunna beredas honom, uppgå till sammanlagt 15 dagar; samt

3) att Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser godkännande av grunder för pensionering av förste kontrollörer och kontrollörer vid raffinaderierna samt bestridande av kostnaderna för pensioneringen, icke måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 11 april 1919.

På bevillningsutskottets vägnar:

G. W. KÄLLMAN.

*Bilaga.***Förslag**

till

förordning om ändrad lydelse av 25 § 3, 4 och 6 mom. förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker.

Häri genom förordnas, att 25 § 3, 4 och 6 mom. förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker skola erhålla följande ändrade lydelse:

25 §.

3. Förste kontrollörer, kontrollörer och tillsyningsmän förordnas av kontrollstyrelsen.

4. Dagarvode utgår av statsmedel under tjänstetiden till förste kontrollör med tolv och till annan kontrollör med åtta kronor, dock att, där annan kontrollör än förste kontrollör under kalendermånad eller del därav tjänstgjort längre tid än i medeltal åtta timmar om dagen, särskild ersättning för överskjutande antal timmar utgår med en krona för timme. Förste kontrollör erhåller dessutom, om resa förekommer, rese- och traktamentsersättning enligt fjärde klassen i gällande resereglemente för varje gång, han inträder i tjänstgöring eller från en till annan fabrik förflyttas. Förordnas förste kontrollör att verkställa förrättning under tid, då han ej är inkallad till tjänstgöring, erhåller han dels dagarvode med tolv kronor, dels ock reseersättning enligt fjärde klassen i resereglementet.

6. Då, enligt vad i 19 § sägs, slutanmälan blivit gjord, skola förste kontrollör och kontrollörer återkallas. Vid fristående råsockerfabrik skall tillsynen överlämnas åt vederbörande tillsyningsman, vilken i arvode av statsmedel erhåller tio kronor för varje dag, hans verksamhet vid fabriken påkallats. Påkallas tillsyningsmannens åtgärd för uttagning av socker under tillverkningsåret mer än sextio särskilda dagar, skall ersättningen för de överskjutande dagarna gäldas av till-

verkaren. När tillsyningsmannens åtgärd påkallas för uttagning av socker i mindre mängd än 5,000 kilogram eller för annat ändamål än antingen uttagning av socker eller verkställande av sådan inventering, som i 30 § sägs, skall ersättningen härför likaledes gäldas av tillverkaren.

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 1919; dock att tillsättningen av förste kontrollörer och kontrollörer skall för det tillverkningsår, som börjar den 1 augusti 1919, ske i enlighet med denna förordning.
